

Monopolyo ibp.

*An kamatuoran ha luyo han
waray hunong nga paghitaas
han presyo han lana*

**Praymer nga igin-andam
han Kawanihan ha Impormasyon
han Partido Komunista han Pilipinas
Mayo 2002**

M

atapos an pasirusensilyo nga pagpahabubo tikang Oktubre tubtob Disyembre hadton naglabay nga tuig, otro na naman nga iginhitaas han Petron, Caltex ngan Shell an presyo han mga produkto nga lana. Abereyds nga 35 sentimo an igindugang nga presyo han kada litro han gasolina ngan 30 sentimo ha *diesel* hadton Marso 20. Makalabay an haros duha la nga semana, bag-o nga 50 sentimo an iginhitaas han mga presyo. Para kuno apason an 37% nga pagtaas diri pa la maiha han presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado, malalauman an masunod pa nga paghitaas han presyo han mga produkto nga lana.

Nabatasanan na han tulo nga higante nga kumpanya an danay nga pagpahabubo han mga presyo agud makalikay ha pagturisok. Kundi an nasabi nga mga paghabubo gigugutii kaupay kung igtatanding ha aktwal nga iginbagsak han presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado. Ngan humitaas la hintuman an presyo han krudo nga lana, gidadagmiti la nga magpahitaas hira han presyo.

Kung lingion an naglabay nga mga tuig, klaro nga makikita an pahitaas nga pangkabug-osan nga direksyon han presyo han mga produkto nga lana. Waray iba kundi an hiluag nga masa han anak-han-balhas an nahiaagum han pinakamalanit nga lapdos hini.

An dirudiretso nga paghitaas han presyo han lana usa ha mga problema nga adlaw-adlaw nga gin-aatubang han katawhan Pilipino. An pag-ato hini usa nga partikular nga bahin han pag-ato ha pananalumpigos ngan paniniyupi han mga dayuhan nga monopolyo nga kapitalista ngan han kakunsabo nira nga reaksyunaryo nga estado.

Gintalakay hini nga praymer an kamatuoran ha luyo han waray hunong nga paghitaas han presyo han lana. Iginpapakita kung tiunan-o gintatamakan han mga monopolyo nga kumpanya han lana an interes han katawhan ha pagpuga nira han higante nga tubo. Gintatagan-duon an karukayaknon han kontrol ngan pagtagatagiya ha industriya han lana komo pinakamapagdesisyon nga karukayaknon diri la ha pagsulbar ha problema han naghitaas nga presyo kundi, labaw nga mahinungdanon, ha pagseguro nga magseserbe ini ha nasudnon nga interes.

---

1 *Ano kaimportante an industriya han lana ha Pilipinas?*

SUGAD NA LA KAIMPORTANTE an lana ha kinabuhi ha kada molupyo nga Pilipino. Haros ngatanan han mga butang nga ginagamit naton ha adlaw-adlaw gin-gamitan

han pansungo nga lana. An petrolyo mismo, nga esensyal ha pan-adlaw-adlaw nga kinabuhi han damo labina ha kabaryohan usa nga produkto nga lana.

Estratehiko an papel han lana ha nasudnon nga ekonomya. Sobra singkuenta'y kwatro porsyento (54.4%) han nasudnon nga konsumo han enerhiya nagtitikang ha imported nga lana. Ini an nagpapadalagan ha mga makinarya ha mga pabrika ngan umahan, nagpapadalagan ha mga sarakyan ngan naghihimo hin kuryente. Tikang liwat ha lana an hilaw nga materyales nga kinahanglan han batakan nga industriya han kemikal, nga labot ha industriya han puthaw batakan han tinuod nga industriyalisasyon ngan kauswagan.

Kundi tungod kay an industriya han lana ha Pilipinas kontrolado han mga dayuhan nga monopolyo kapitalista, nagseserbe la ini ha pagtitiyupi ha katawhan ngan pagpapadako han tubo han dagko nga korporasyon nga dayuhan. An dayuhan nga kontrol ha industriya han lana usa ha mga harigi han imperyalista nga dominasyon ha ekonomya han nasud. Igin-gapos hini an katawhan Pilipino ha waray

katapusan nga paghitaas han presyo han lana samtang waray naman katapusan nga ginuti an ira kakayahan nga pumalit.

2 ***Kay ano nga permi naghitaas an presyo han produkto nga lana?***

PERMI NGA PAHITAAS AN presyo han mga produkto nga lana tungod kay igin-talaan ini han kartel ha industriya han lana ha katuyuan nga maghakin hin sobra-sobra nga tubo.

An industriya han lana ha Pilipinas monopolisado han mga kumpanya nga Petron, Shell ngan Caltex—nga naglalangkob ha lokal nga kartel han lana. Kontrolado han nasabi nga mga kumpanya an importasyon, pagtitirok, pagrerepina ngan kadak-an nga bahin han distribusyon tubtob ha pagmemenudo han lana. Sobra 90 % han merkado han mga produkto nga lana ha nasud katin hini nira. Ha sugad nga kamutangan, naitalaan han kunsabohay han tulo an presyo han mga produkto nga lana.

An mga kumpanya nga naglalangkob ha lokal nga kartel mga subsidyaryo o gintatag-iya han mas dagko nga kumpanya nga multinasyunal (*multinational corporation* o MNC) nga naglalangkob naman ha internasyunal nga kartel nga nagkokontrol ha industriya han lana ha bug-os nga kalibutan (*kitaa an Talaan I*). Nakalatag ha kalibutan an hiluag nga pukot han mga subsidyaryo han nasabi nga mga MNC.

Talaan 1

MGA NANGUNGUNA NGA MONOPOLYO NGA KUMpanya HAN LANA HA KALIBUTAN		
<i>Kumpanya</i>	<i>Nasyunalidad</i>	<i>Lokal nga Subsidyaryo</i>
Exxon-Mobil	Amerikano	-
Royal Dutch Shell	British-Dutch	Pilipinas Shell
British Petroleum-Amoco	British-Amerikano	-
Total Fina-Elf Aquitaine	French	Total
Chevron-Texaco	Amerikano	Caltex Philippines
* An Saudi Aramco nga nagtatag-iya ha 40% han Petron gintindog han Chevron ngan Texaco ngan yana gintatag-iya han gubyerno han Saudi Arabia.		

Naghahakin hin gidadakoi nga tubo an mga MNC ha lana pinaagi han *transfer pricing*—an sistema han mas hitaas nga pagpepresyo ha “negosyuhay” ha ranggo han mga subsidyaryo o giutan han usa nga subsidyaryo ngan han nagtatag-iya nga MNC (nga gintatawag nga *parent company*). Usa ito ha mga prinsipal nga nagduduso pahitaas han presyo han mga produkto nga lana.

Ha Pilipinas, an krudo nga lana nga gin-aangkat han mga lokal nga subsidyaryo tikang ha mga *parent company* kaurog mas hitaas hin sumobra-kumulang \$3 kada bariles kaysa presyo hini ha pankalibutan nga merkado.

Pinaagi ha *transfer pricing*, napagawas han mga lokal nga kumpanya han lana nga alkanse hira tungod ha dako nga gastos ha importasyon. Kung hunahunaon, an ginpagawas nga pagkaalkanse in tubo para ha MNC nga nagtatag-iya ha kumpanya. Pero ini kunohay nga pagkaalkanse amo an pasangilan nira para makapagpaisa han presyo ngan ha sugad maseguro liwat an supertubo ha subsidyaryo. Sanglit, duha kabeses nga nagpaganansya an kumpanya—usa para ha *parent company* ngan usa para ha subsidyaryo—ha kahibangan han kaurog nga mamaralit.

Gintatantiya nga P19 bilyon kada tuig an naipapalusot han lokal nga kartel ha lana hini nga larang.

Labaw pa nga nakaboylo an kartel ha sugad hini nga panlimbong tikang han igpatuman an deregulasyon han industriya han lana hadton 1996.

3   *Kaurog nga iginbasol ha OPEC an paghitaas han presyo han lana. Ano an OPEC ngan ano an kalabutan hini ha pagpepresyo?*

AN ORGANIZATION OF Petroleum Exporting Countries (OPEC) amo an organisasyon nga ginlalakipan han mga nasud nga Saudi Arabia, Iran, Iraq, Venezuela, Nigeria, United Arab Emirates, Kuwait,

Hedkwarters han OPEC ha Vienna, Austria

Indonesia, Libya, Algeria ngan Qatar. Gintindog ini hadton 1960 ka katuyuan nga ikoordinar an mga palisiya ha produksyon han lana han mga kaapi nga nasud atubangan han sobra nga produksyon nga ginhihimo han mga imperyalista

ngan han kasugbong nga pagbagsak han presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado. An sugad hini nga pagbagsak han presyo tarhug ha kadig-on han ekonomya han mga nasabi nga nasud tungod kay ha lana hira prinsipal nga nakasandig.

Nagkaurosa an mga myembro han OPEC nga kontrolon ngan limitaran an produksyon han lana agud likyan an sobra nga paghabubo han presyo hini ngan an dagmit nga pagkaubos han limitado nga reserba. Reaksyon ini ha haros solo nga paghigop han mga imperyalista ha kita tikang ha lana.

Epektibo nga naipatuman han mga kaapi han OPEC an kontrol ha suplay han lana ha merkado pinaagi han pagnasyunalisa ngan direkta nga pagkatin nira ha produksyon han krudo nga lana ha kada nira nga nasud. Nagtitikang ha mga nasud nga kaapi han OPEC an 41% han kabug-osan nga produksyon han krudo nga lana ngan 55% han lana nga iginnegosyo ha kalibutan. Durot hini, mahinungdanon an impluwensya han organisasyon ha presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado.

Kundi an presyo han krudo nga lana usa la ha mga sangkap nga nagtalaan han *pump price* han nga produkto nga lana. An labaw nga dako nga diri makatadungan nga dugang ha pinal nga presyo han mga produkto nga lana binuhatan na han mga imperyalista nga kumpanya han lana nga asya an mayda kontrol ha transportasyon ngan pagrerepina han krudo nga lana ngan ha distribusyon ngan pagmemenudo han mga produkto hini.

Kung sugad diri angay iduon han OPEC an pagbasol ha paghitaas han presyo han mga produkto nga lana tungod kay an impluwensya o papel hini tubtob la ha balitang han

produksyon han krudo nga lana. Lugod angay ikonsentra an pinakabug-at nga pagturusok ha pankalibutan nga kartel ha lana nga nanhuhuthot han sobra-sobra nga tubo ngan asya an tinuod nga nagtatalaan han *pump price* han mga produkto nga lana.

4 *Ano kadako an iginpatong han kartel ha presyo han lana?*

SOLO NGA AN MGA LIBRO DE kwenta han mga kumpanya han lana an makapagpapakita han eksakto nga balor han iginpatong nira ha presyo han lana. Sugad man, mahihimo nga gamiton nga basaranan an *automatic pricing mechanism* (APM), an hadto anay nga pormula han gubyerno ha pagtatalaan han presyo han lana, agud tubtob ha usa nga balitang masukol an sobra nga pagpepresyo nga ginhihimo han mga monopolyo.

Sigon ha APM, ha kada dolyar nga iginhitaas o iginhabubo han pankalibutan nga presyo han kada bariles han krudo nga lana, 26 sentimo kada litro an iginhitaas o iginhabubo han *pump price* han lana ha Pilipinas. Sigon liwat ha pormula, an kada piso nga paghitaas o paghabubo han balyuay han piso ha dolyar katugbang han 13 sentimo kada litro nga paghitaas o paghabubo han presyo han lana.

Makikita ha Talaan 2 an tantiya nga sobra nga pagpepresyo han kartel basar ha APM. Kung humitaas an presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado o kung nahabubo man an balor han piso kontra ha dolyar, gisosobrahi an pagpahitaas nga ginhihimo han kartel.

Permi nga nagddinagmit maghitaas han presyo an mga kumpanya. Oras nga nahitaas an presyo han krudo ha pankalibutan nga merkado, dayon hira nga magpahitaas han

TANTIYA NGA SOBRA NGA PAGPEPRESYO HA LANA BASAR HA APM

(Enero-Disyembre 2000)

APM										
Angay nga										
Pagbabag-o Paghitaas/										
ha presyo (paghabubo) (ihabubo)										
han krudo han piso subay ha										
x 0.26 x 0.13 APM										
Aktwal nga										
iginhitaas/ (iginhabubo) kada litro										
Overpricing/ (underpricing) bulanan**										
Ene	23.36	(0.29)	40.39	0.08	(0.08)	0.01	(0.07)	0.00	0.07	141,050,000
Peb	24.63	1.27	40.93	0.54	0.33	0.07	0.40	0.27	(0.13)	(264,712,000)
Mar	25.06	0.43	41.13	0.20	0.11	0.03	0.14	0.74	0.60	1,306,774,000
Abr	22.10	(2.96)	41.28	0.15	(0.77)	0.02	(0.75)	(0.08)	0.67	1,407,210,000
Mayo	25.70	3.60	42.83	1.55	0.94	0.20	1.14	0.00	(1.14)	(2,468,375,000)
Hun	27.24	1.54	43.17	0.34	0.40	0.04	0.44	0.49	0.05	95,340,000
Hul	26.08	(1.16)	44.83	1.66	(0.30)	0.22	(0.09)	1.00	1.09	2,356,186,000
Ago	27.00	0.92	45.14	0.31	0.24	0.04	0.28	0.00	(0.28)	(606,515,000)
Set	29.97	2.97	46.15	1.01	0.77	0.13	0.90	0.35	(0.55)	(1,162,350,000)
Okt	30.52	0.55	51.02	4.87	0.14	0.63	0.78	1.06	0.28	616,063,000
Nob	30.32	(0.20)	49.63	(1.39)	(0.05)	(0.18)	(0.23)	0.03	0.26	551,670,000
Dis	21.65	(8.67)	50.01	0.38	(2.25)	0.05	(2.20)	0.01	2.21	4,806,116,000
KABUG-OSAN										6,778,457,000

*An ginbasaran amo an P40.31:\$1.00 nga balyuay hadton Disyembre 1999.

**An kwentada han bulanan nga overpricing iginbasar ha tantiya nga 70 milyon kalitro nga konsumo kada adlaw ha tuig 2000.

Kwenta han IBON basar ha datos tikang ha DOE ngan BSP

**BAHIN HAN KADA KUMPANYA
HA SOBRA NGA PAGPEPRESYO (piso)**

<i>Kumpanya</i>	<i>Enero-Disyembre 2000</i>	<i>Abereyds adlaw-adlaw</i>	<i>Abereyds kada oras</i>
Petron	2,419,909,149	6,629,888.08	276,245.34
Shell	2,345,346,122	6,425,605.81	267,733.58
Caltex	1,416,697,413	3,881,363.05	161,723.46
Uban pa	596,504,216	1,634,258.13	68,094.09
Kabug-osan	6,778,457,000	18,571,115.07	773,796.46

Kwenta han IBON basar ha datos tikang ha DOE ngan BSP

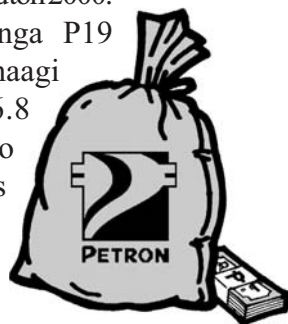
presyo bisan diri pa nauubos an kasagaran nga tulo nga bulan nga imbentaryo o istak han lana nga ginpalit nira ha mas habubo nga balor.

Kung nahabubo naman an pankalibutan nga presyo, o nahitaas man an balor han piso kontra ha dolyar, waray o haros waray iginhabubo an presyo, May mga panhitabo ngani nga iginhitaas pa gihapon ini.

5 Pira an gintutubo han mga kumpanya han lana ha Pilipinas?

SIGON HA MGA UPISYAL nga sumat han tulo nga higante ha industriya han lana ha Pilipinas, nagkabo hira han gintig-ob nga tubo nga P6.7 bilyon hadton 2000.

Kung igdugang dinhi an gintantiya nga P19 bilyon nga naipalusot nira kada tuig pinaagi han *transfer pricing* ngan an haros P6.8 bilyon nga igindugang nira ha presyo han mga produkto nga lana, magawas nga sobra P32 bilyon an gintubo nira ha tuig 2000. Iginpakita ha *Talaan 4* an deklarado nga tubo han tulo

Praymer ha paghitaas han presyo han lana **7**

Talaan 4

Deklarado nga tubo han 3 Higante nga Kumpanya han Lana (bilyon piso)				
<i>Tuig</i>	<i>Petron</i>	<i>Shell</i>	<i>Caltex</i>	<i>Gintig-ob nga tubo</i>
1989	0.8	0.9	0.2	1.9
1990	0.9	0.9	0.6	2.4
1991	1.2	0.8	1.1	3.1
1992	1.5	0.5	0.9	2.9
1993	2.8	0.4	1.0	4.2
1994	7.5	0.6	0.9	9.0
1995	4.0	1.7	1.1	6.8
1996	4.2	2.5	0.7	7.4
1997	(0.6)	(1.5)	(2.4)	(4.5)
1998	3.7	1.7	1.3	6.7
1999	2.4	2.1	1.4	5.9
Kabug-osan	28.4	10.6	6.8	45.8

nga kumpanya tikang 1989 tubtob 1999.

Ha mga korporasyon ha Pilipinas nga kinita hin pinakadako ha tuig 2000, nakada ha ikaupat an Petron, ikaunom an Shell ngan ikawalo an Caltex.

Datos tikang ha Securities and Exchange Commission

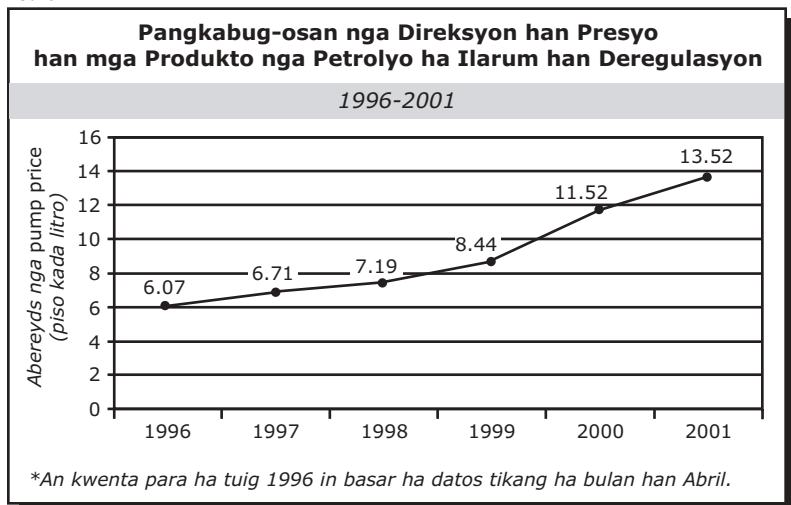
6 Kay ano nga libre nga nakapanlimbong an kartel ha lana?

LIBRE NGA NAKAPANLIMBONG an kartel ha lana tungod kay minayuyo ini han reaksyunaryo nga gub- yerno.

Bisan hadton panahon han “regulasyon” o pagkontrol han gubierno ha presyo han lana, dirudiretso nga humitaas an mga presyo. Bisan man hadto nga sugad-sugad hin waray kalibrehan an kartel nga italaan an presyo han lana, kun hunahunaon permi nga nasusunod an karuyagon hini tungod ha hugot nga pakikigkunsabo dinhi han reaksyunaryo nga gubierno pinaagi han Energy Regulatory Board (ERB), an ahensya nga nag-aaprubar ha mga pagbabag-o han presyo han mga produkto nga petrolyo.

Ha pagpapatuman han deregulasyon han industriya han lana, direkta nga ginhatagan hin bug-os nga kalibrehan an mga dayuhan nga monopolyo ha pagtalaan han presyo han lana

Tsart 1

Kwenta basar ha datos han DOE

ha lokal nga merkado. Una nga ginsabalaud an deregulasyon hadton 1996 komo Republic Act (RA) 8180 o Downstream Oil Industry Deregulation Act. Tungod ha pagtipa han katawhan, iginpinid ini han gubyrno pero ginsaliwanan la hadton 1998 hin haros eksakto nga kopya, an RA 8479.

Ha ilarum han deregulasyon, labaw pa nga nagin libre nga mangawat an mga higante nga kumpanya han lana.

Una, ginbungkag na an ERB. Diri na yana kinahanglan nga magsalawad pa hin kaangayan nga petisyon ha ERB an kumpanya nga karuyag magpahitaas hin presyo. Diri na liwat kinahanglan nga igplatar ha publiko an anuman nga plano nga magpahitaas hin presyo.

Gintanggal na liwat an tulo kabulan nga minimum nga imbentaryo o kadamuon han suplay nga angay permi nga nakaistak han mga kumpanya. An pagtalaan hin minimum nga imbentaryo usa hadto nga proteksyon ha dagmit nga pagbabarubag-o han presyo. Yana nga waray na ini, mas libre na an mga kumpanya nga dayon nga magtaas han presyo ha kada pagtaas han presyo han lana, ano pa man kadako an nasasalin nira nga suplay.

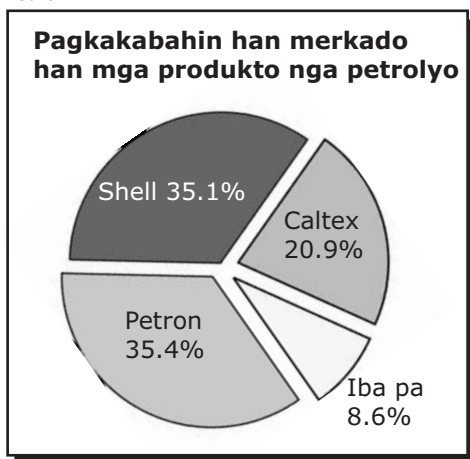
Subay naman ha awtoridad nga iginhatag dinhi han RA 8479, gintanggal han anay rehimen Estrada pinaagi han Executive Order 314 hadton Nobyembre 2000 an taripa nga angay baydan han mga kumpanya ha pag-import ha mga produkto nga lana lakip na hadton ginagamit han kadam-an sugad han *diesel* ngan

LPG. Sanglit labot ha libre na hira nga maghitaas han presyo, libre na liwat ha pagbabayad han buhis an tulo nga higante.

Tubtob ha pagkayana, kontrolado han tulo nga dagko nga kumpanya an merkado han mga produkto nga lana ha nasud. Katin han Petron an 35.4% hini, 35.1 han Shell ngan 20,9 han Caltex. An mga kumpanya nga bag-o ha industriya ngan adton mga bag-o nga sakob ha nasud, nga igindadako hadto nga magrabong ilarum han deregulasyon ngan magpaparayhak ha kumpetisyon nakikiparte la hin 8.6% han merkado. Ha kabugosan nga 3,220 gasolinahan ha nasud, 145 o 4.5% la an gintatagiya han mga bag-o nga kumpanya. Mahingadayan pa, kadam-an hini nira in nakasandig ha tulo nga higante nga kumpanya.

Padayon pa gihapon an pagdako han tulo nga higante. Hadton 2000, P4.2 bilyon nga bag-o nga kapital an gin-gasto han Petron para pahitas-on an kapasidad hini ha produksyon. Tikang ha hadto 165,000 bariles han lana kada adlaw, nakapagproseso na ini yana hin 180,000. Hadton naman nga 1999, iginhitaas han Caltex hin 39% an balor igin-gahin para pauswagon an *refinery* hini ha Batangas ngan pahiluagon an lupgop hini ha merkado. Bunga hini naisa han kumpanya an kakayahan ha produksyon tikang 70,000 ngadto ha 84,000 bariles kada adlaw.

Tsart 2

Datos tikang ha DOE

Kay ano nga igin- patuman han reaksyu- naryo nga gubyrno an deregulasyon?

AN PAGSASABALAUD HAN DE-regulasyon han industriya han lana in pagsunod ha dikta han US pinaagi han International Monetary Fund (IMF) ngan World Bank (WB) ngan kaparte

han palisiya han imperyalista nga “globalisasyon”. Agud maipirit an pagpapatuman hini, ginhimo ini nga kundisyon ha \$650 milyon nga pautang han IMF ha nasud hadton 1994.

Hadto pa nga 1992, igintalaan na pinaagi han RA 7638 nga an direksyon han programa han gubyrno ha enerhiya amo an pribatisasyon han mga ahensya nga may sumpay ha enerhiya ngan an deregulasyon han sektor han enerhiya.

Nasubay ini ha imperyalista nga palisiya han “globalisasyon” ngan “libre nga negosyuhay” nga nagsesering nga an anuman nga panginlabot o regulasyon han gubyrno nag-uulang ha libre nga kumpetisyon, nagreresulta ha pagluros han kalidad han mga produkto ngan serbisyo ngan nagpapahitaas han mga presyo.

Pinaagi han pagpara ha anuman nga papel han gubyrno ha gios han industriya ngan negosyo, nagigin patas kuno an paisan-isang han iba-iba nga kumpanya. Makakaenganyar kuno ini hin mga bag-o nga mamumuhunan para sumalakot ha napalutaw nga libre nga kumpetisyon. An marayhak nga kumpetisyon in magduduso kuno ha mga kapitalista nga upayon an ira mga produkto ngan serbisyo. Pinakaimportante, maghahagudalan kuno ini ha paghabubo han mga presyo.

Ha kamatuoran, an karuyag paklason han mga monopolyo kapitalista amo an ulang ngan libang nga idudurot han mga “regulasyon” han gubyrno ha paghigop nira han higante nga

tubo. Ha paggrabe han krisis han pankalibutan nga sistema nga kapitalista, ginhimo han mga imperyalista an ngatanan nga pamaagi agud matanggal an ngatanan nga ulang ha boylo han ira mga negosyo.

Gikaklarohi, nga imbes nga bungkagon, labaw la nga ginpapakusog han deregulasyon an pag-iksister han kartel han lana ha Pilipinas.

8 ***Makakabulig ba kung ibabalik an regulasyon han gubyrno ha industriya han lana?***

DIRI MASUSULBAR HAN simple nga pagbabalik ha hadto anay nga kaayusan an problema han di mapugngan nga paghitaas han presyo han lana. Mahihinumdu-man nga deka-dekada pa antes igpatuman an

deregulasyon, waray na makatalwas an katawhan hini nga problema.

Antes isabalaud an deregulasyon, an gubyrno mismo in nakikisalakot ha kartel pinaagi han Petron nga hadto gintatag-iy a pa hini. Kabaliskaran ha deklarado nga katuyuanan hadto han Petron nga seguruhon an igo nga suplay han lana ha presyo nga abot-kaya han katawhan, diri pipira an kahigayonan nga ini mismo an nauna nga magduso han paghitaas han presyo.

An ERB, nga natuinan nga paragpatuman han mga regulasyon hadto, asya pa an nagdepensa ha mga kumpanya han lana kung nagpahitaas hin presyo. Grabe pa, agud himuon kuno nga istable an lokal nga mga presyo kung humitaas an presyo han krudo nga lana ha pankalibutan nga merkado, iginpasugbong ha katawhan an “alkanse” han mga kumpanya pinaagi han Oil Price Stabilization Fund (OPSF). Ha kamatuoran, ha ilarum han balaud ha deregulasyon obligado pa gihapon an gubyrno nga baydan an mga balanse nga hadto pa ginsukot han mga kumpanya tikang ha OPSF.

Waray duda nga an deregulasyon nagpapagrabe han problema. Pero kaparte la ini han mas batakan nga problema han monopolyo nga kontrol ha industriya han lana ngan an pag-uundong, pakikigkunsabo ngan pagpapakauripon dinhi han gubyrno ha kahirangan han katawhan. May regulasyon man o wala tubtob nga naiksister an dominasyon han mga monopolyo nga korporasyon ha industriya, magpapadayon an waray-utod nga paghitaas han presyo han mga produkto nga lana.

9 *Ano kun sugad an angay himuon agud magin abot-kaya an presyo han lana?*

Agud sulbaron an problema han hitaas ngan dirudiretso pa nga humitaas nga presyo han mga produkto nga lana, kinahanglan nga:

1. Irolbak an presyo han mga produkto nga lana agud tanggalon an sobra-sobra nga igindugang dinhi han kartel ha naglabay. Samtang, angay pugngan an anuman nga paghitaas pa han presyo;
2. Ibasura an RA 8479 nga naghatag ha mga kumpanya hin bug-os nga kalibrehan nga magtaas ha presyo, ngan isalikway an palisiya han deregulasyon ha kabug-osan; ngan
3. Inasyunalisa an industriya han lana ha Pilipinas. Isentralisa ha estado an importasyon, pag-istak ngan pagrepina han krudo nga lana ngan kadak-an nga bahin han distribusyon han mga repinado nga produkto nga lana.

Mahihimo nga tugotan ha usa nga talaan nga balitang ngan panahon an pribado nga pagmemenudo hini nga mga produkto. Pero an kadak-an nga bahin in ibubutang ha kontrol han estado.

Ha importasyon, mahihimo nga sumakob an nasud ha mga bilateral ngan pakikipagsarabot ha mga nasud nga magtanyag hin krudo nga lana ha pinakahabubo nga presyo.

Kadungan hini, panalinguhaon nga menosan an pagtapod ha

imported nga lana pinaagi han pag-alutaga hin igo nga pagtagad ngan rekursu ha pagbibiling ngan pagpapauswag hin lokal nga mga alternatibo nga makukuhaan han enerhiya sugad han *natural gas, hydroelectric power, geothermal power* ngan iba pa. Gawas pa ito ha pagbibiling hin lokal nga mga deposito hin lana.

Imbes nga itadong ha paghakin hin supertubo sugad han naiksister ha pagkayana, itatadong an produksyon ha pagseguro nga permi mayda igo nga suplay han mga produkto nga lana ha presyo nga kaya. Paseserbihon an industriya han lana ha pagpupundar hin mga nasudnon nga bataan nga industriya ngan mekanisasyon han agrikultura.

Pero an sugad hini nga mga pitad in binalabgan han presente nga bagakolonyal nga estado. Lugod, padayon nga ginpapadig-on han dagko nga komprador ngan burukrata kapitalista an dayuhan nga monopolyo-kapitalista nga interes ha nasud.

An pagnanasyunalisa han industriya han lana, kun sugad, in diri mahibubulag ha pakigbisog para ha rebolusyonaryo nga pankatilingban nga pagbabag-o. An pagtatapos ha imperyalista nga kontrol ha industriya han lana in magigin kaparte la han pagtatapos ha imperyalista nga kontrol ha katilingban nga Pilipino ha kabug-osan.

Kahulogan han mga termino

- krudo nga lana** - hilaw nga materyal han mga produkto nga lana. Nabug-os sakob han milyon-milyon nga tuig tikang ha mga salin han mga kadaan nga mga hayop ngan tanom ngan makikita ha mga deposito ha ilarum han tuna.
- diesel** (o diesel fuel) - pantubig para ha makina nga diesel. Nagpapaandar ha mga pampasahero nga dyip ngan bus. Kaurog gintatawag nga 'krudo'.
- downstream oil industry** - an bahin han industriya han lana tikang ha pagrerepina tubtob pagmemenudo. An bahin nga ginlakipan han produksyon han krudo nga lana, pag-eksport ngan pagbaligya hini ngan pagdara ngadto ha mga refinery in gintatawag nga upstream oil industry.
- geothermal power** - kuryente nga nahihimo tikang ha paso ha ilarum han tuna. An paso in nakakatirok hin nagkakaladkad nga tubig harani ha bawbaw han tuna. An alisngaw hini nga nagkakaladkad nga tubig in gin-gagamit agud paandaron an mga turbina nga naghihimo han kuryente.
- hydroelectric power** - kuryente nga nahihimo pinaagi han pwersa han nag-awas nga tubig. Pinaagi han mga dam o busay, nakakahimo hin igo nga pwersa nga magpapabirik ha turbina nga maghihimo han kuryente.
- LPG (liquefied petroleum gas)** - gas nga kaurog gin-gagamit ha pagtuon. Mas kilala ha ngaran nga Gasul, an marka han LPG nga himo han Petron.
- natural gas** - gas nga sugad han krudo nga lana tikang liwat ha mga salin han mga kadaan nga hayop ngan tanom. Poyde liwat nga makikita nga bulag o kaupod han mga deposito han krudo nga lana.
- Oil Price Stabilization Fund** - pundo hadto han ERB nga kuno buffer o pansalo agud proteheran an katawhan kontra ha sobra nga paghitaas han presyo han lana. Ha aktwalidad nagseserbe nga pan-abono han gubyerno ha naiiban nga tubo han mga kumpanya han lana kun diri napapadig-on an mga petisyon para ha paghitaas han presyo.
- presyo ha pankalibutan nga merkado** - an ginsusunod yana nga sukla-nan ha Pilipinas amo an presyo han krudo nga lana tikang ha Dubai.
- pump price** - presyo han ginmenudo nga mga produkto nga lana ha mga gasolinahan.
- pagrerepina** - paglimpyo ha krudo nga lana agud makahimo hin mas pino ngan puro nga mga produkto nga lana. Ginhihimo pinaagi han distilasyon o pagpapalugdang agud pagbulag-bulagon an iba-iba nga sangkap han lana.
- refinery** (o oil refinery) - pasilidad nga nagrerepina han krudo nga lana
- repinado nga produkto nga lana** (o produkto nga lana) - mga himo nga produkto tikang ha krudo nga lana. Mga pananglitan: gasolina, diesel, petrolyo ngan LPG.
- sektor han enerhiya** - sektor nga ginlakipan han industriya han lana ngan kuryente.